

YEREL SEÇİMLERİN CİNSİYETİ: SEÇİMLER VE KADIN TEMSİLİ

R. Bahar ÜSTE*

ÖZ

Kadınların demokratik siyasal haklarını elde etmeleri kolay olmamıştır. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde başlayan kadınların siyasal hak arama mücadelesi, Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra da devamlılık göstermiştir. 1930 yılında kadınlara tanınan belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı birçok gelişmiş ülkeden çok öncedir. Bu tarihten itibaren kadınlar belediye başkanı, belediye meclis üyesi olarak, kadınların siyasette aktif olarak yer almaları için verdikleri konferanslarla, kadınların meslek edinmeleri için projeleriyle, okullaşma harcamalarıyla vb. çeşitli başarılarla imza atmışlardır. Yerel seçimlerde kadınlar yer almış olsa da, aday gösterilme ve seçime katılmada erkek adaylar kadar şanslı olmamışlardır. 20. yüzyıl boyunca devam eden bu süreç, 21. yüzyıla gelindiğinde aynı açmazları beraberinde getirmiştir. Yapılan araştırmaların çoğunda, kadın temsil sorunu genel seçimlerle ele alınmıştır. Tek partili ve çok partili dönemde yerel seçimlerde kadın temsili sorunu ile ilgili az sayıda çalışmanın olduğu gözlemlendiğinden konu bu yönüyle incelenmiştir. Çalışmada, birinci kısımda, tek partili dönemde elde edilen seçme ve seçilme hakkı sonrasında yapılan 1930, 1934, 1938 ve 1942 yerel seçimlerinde kadın temsili incelenmektedir. İkinci kısımda, yerel seçimlerde, siyasal partiler içindeki cinsiyet ayrımcılığı üzerinde durulacaktır. Üçüncü kısımda ise 21. yüzyıl Türkiye'sinde yapılan üç yerel seçimde kadın temsili karşılaştırmalı olarak verilecektir. Gelecek yerel seçimlerde cinsiyet ayrımcılığı gözetilmeden, yerel yönetimlerde kaliteli, etkin ve güvenilir hizmeti verebilecek kişilerin siyasal partiler aracılığıyla aday gösterilmesi açısından öneriler ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: *Yerel Siyaset, Yerel Seçimler, Kadın, Demokrasi*

---

* Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir Meslek Yüksekokulu, Yerel Yönetimler Programı,
E-posta: rabia.uste@deu.edu.tr

GENDERING MUNICIPAL ELECTIONS: ELECTIONS AND WOMEN'S REPRESENTATION

ABSTRACT

Acquiring democratic political rights has not been easy for women. The fight for the political rights that began in the last period of the Ottoman Empire, has continued after the foundation of the Republic of Turkey. Before many other countries, the enfranchisement of women in municipal elections has been recognized in 1930. Since then, women have had certain accomplishments as mayors and members of municipal councils, and through their efforts for women's active participation in politics such as conferences, vocational training projects, and increased schooling expenditures. Although women took part in municipal elections, they did not have the chance to be nominated as much as men did. This process that continued during the 20th century, has brought the same dilemmas with in the 21st century as well. Most of the studies that discussed the problems of women's representation focused on general elections. Based upon an observation of the limited interest in the representation of women in municipal elections during the single party and multi-party periods, this study has aimed to study this issue. In the first part of the study, women's representation in municipal elections after the enfranchisement of woman in 1930, 1934, 1938 and 1942 is analyzed. In the second part, the discrimination against women among political parties is investigated. The third part of the study provides a comparative analysis of women's representation in three municipal elections in 21st century Turkey. In the end, some suggestions will be made to enable political parties to nominate candidates who can provide efficient, reliable and quality municipal services, without any gender discrimination.

Keywords: *Local Politics, Municipal Elections, Women, Democracy*

GİRİŞ

1930 yılı yerel siyasette kadının seçme ve seçilme hakkı kazanması ile birlikte "ben de varım" dediği önemli bir tarihtir. 1930 yerel seçimleri, kadınlara belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkını beraberinde getirmesi ile birlikte, Türkiye'de kadınların siyasal hak arayışlarındaki yeni dönüm noktası olmuştur. Belediye başkan adayları, belediye meclis üyeliği için adaylıklar ve muhtarlık için kadın adaylar sadece Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan (CHF) değil, aynı zamanda Serbest Cumhuriyet Fırkası'ndan (SCF) da gösterilmiştir. 1930 yılı iki parti ile girilen yerel seçimler olması bakımından da Türk siyasal tarihinde ayrı bir yere sahiptir. Hem CHF hem

Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili

de SCF İstanbul, Ankara ve İzmir başta olmak üzere birçok il ve ilçede çok sayıda kadın adayı, bu seçimde belediye başkanlığı, belediye meclis üyeliği ve muhtar adayı olarak göstermişlerdir.

1934, 1938 ve 1942 yerel seçimleri CHF'nin gösterdiği kadın adaylarla tüm yurttan gerçekleştirilmiştir. Seçim sonuçlarına göre, belediye başkanı, belediye meclis üyesi ve muhtar olarak kadınlar, yerel siyasette söz sahibi olmuşlardır. İllerinde, ilçelerinde, köylerinde, mahallelerinde başarılı ve değişimi yakalayan mal ve hizmet üretimine imza atmışlardır. Yerel siyasete yön veren bu kadınların iyi eğitilmiş, değişik alanlarda meslek sahibi, sosyal sorumluluklar açısından başarılı, halkla iletişimleri güçlü kadınlar olduğu karşımıza çıkmaktadır (Tan Gazetesi, 19.11.1942).

Çok partili dönem ile birlikte yerel siyasette kadın temsili devam etmekte ancak belediye başkanı ile belediye meclislerindeki kadın oranı incelendiğinde, bu oranın düşük olduğu görülmektedir. Erkek egemen söylemin hakim olduğu siyasal partilerde, yerel ve genel seçimlerde kadın aday göstermede ortaya koydukları istemsiz durum, yerel seçim ve genel seçim sonuçlarında kadın temsiline olumsuz olarak yansımıştır.

1960-1980 yılları arasında yerel siyasette kadın adayların azlığı belediye başkanı, belediye meclis üyesi ve muhtar olan kadınların da sayısında azalmayı beraberinde getirmiştir. 1980 sonrasında izlenen ülke siyaseti kadının temsil sorununa çare olmak bir yana temsildeki paradoksal ivmeyi artırmıştır. Kadın, sadece yerel siyasette değil, genel seçimlerde de temsil açısından oransal olarak gerilemiştir. Bu dönemde, milletvekili olarak Meclis'e giren kadın milletvekili oranı %4'ü geçememiştir. Milletvekili olabilen kadınlarda kurulan hükümetlerde yer alamamışlardır. İlk kadın başbakan Tansu Çiller'in kurduğu hükümetlerde, en fazla iki kadının bakan olarak (Devlet Bakanlığı) yürütme erki içinde bulunduğu gözlemlenmektedir. Bu dönemde, Meclis'e giren kadın milletvekili oranı %3 olarak tespit edilmiştir (Üste, 2016). Yerel siyasette, 1990 ve sonrasındaki yıllarda kadınlar oransal olarak erkeklerden çok geri bir sıralamada yer almışlardır. 20. yüzyıl boyunca, kadınlar yerel ve genel siyaset içinde hak ettikleri yerlere gelememişlerdir. Siyasal partiler, erkek egemen yapı ve söylemle hareket doğrultusunda, siyasal cinsiyeti ön plana çıkaran anlayış içinde kadının temsil sorununun giderek büyümesine neden olmuşlardır.

21. yüzyıl Türkiye'sinde de yerel siyaset anlayışı cinsiyetten bağımsız değildir. Kadın ve erkeğin birlikte yerel siyaset içerisinde eşit olarak bulunmadıkları sayısal verilere bakıldığında ortaya konulmaktadır. Yapılan üç yerel seçim sonuçları incelendiğinde, yerel seçimlerin bir cinsiyetin olduğu ve ağırlığını yine erkeklerin oluşturduğu sonucu ortaya

R. Bahar Üste

çıkılmaktadır. Konu, tek partili, çok partili dönemdeki bir dizi yerel seçimde kadın temsili sorunsalını imgeleyerek, 21. yüzyılda yerel siyasetin cinsiyetinin vurgulanması yerine, yerel siyasetin kadın-erkek nasıl başarıya ulaştırılabileceğinin tartışılması yönünde ele alınacaktır.

TEK PARTİLİ DÖNEMDE YEREL SEÇİMLER VE KADIN TEMSİLİ

Eski Türk Devletleri'nde kadın toplumda saygın yeri olduğu gibi, kadın sürekli güçlenip birçok konuya hakim olmuştur. Kadınlar, eşlerinin yokluğunda aile reisi ve onun tüm görevlerini üstlenen kişi olmuş ve özgürlüklerinin başında din seçimi gelmiştir. Yönetim açısından bakıldığında, devlet işleri ile ilgilenmiş ve söz sahibi olmuşlardır. Savaş zamanlarında tüm yönetimi ele almışlardır (Beyani, 2015). Osmanlı Devleti'nin kurulmasına kadar geçen süreçte diğer kurulan Türk Devletleri'nde kadın, kamusal alanda yeri olan, eğitilmiş ve yönetimde söz sahibi niteliğini koruyan bir anlayışı işaret etmektedir.

Osmanlı Devleti'nin kurulmasından itibaren 19.yüzyılın ikinci yarısına kadar kadınların kamusal alanda yer almaları olanağı olmadığı gibi birçok haktan yoksun bırakıldıkları da bir gerçektir. 19. yüzyılın ikinci yarısında başlayan kadın hareketleri ile kadınlar birçok hak talebinde bulunmaya başlamışlardır. Bu hakların başında da siyasal haklar gelmektedir. 1913-1921 yılları arasında çıkan Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti'nin yayın organı olan "Kadınlar Dünyası Dergisi" kadın hareketini o dönemde anlatan en somut örneklerden biridir. Dergide sadece kadınların yazılarına yer verilmediği gibi, kadın sorunlarını ele alan erkek yazarlara da yer verilmiştir. Çok çeşitli konuları içeren derginin, kadınların siyasal haklarını elde etmesi için verilmesi gereken mücadeleleri de ele alan bir yaklaşımı olmuştur. Bu dergi aracılığı ile kadınlar, tüm hakları yanında özellikle siyasal haklarını alıncaya kadar kendilerini feminist olarak tanımladıklarını ve açıkça feminist bir hareket başlattıklarını söylemişlerdir (Çakır, 2011).

Hak mücadelesinde Osmanlı Türk kadınları Batı'daki suffraget hareketinden ve eylemlerinden etkilenmişlerdir. Nezihe Muhittin'in, Batı/dünya suffragetleri gibi kadınlar için siyasal hakları savunması, Osmanlı Devleti'nin son çeyreğine rastlamaktadır. Osmanlı Hareket-i Nisvanı'nın suffraget olarak tanımladığı Emine Semiye, Nezihe Muhittin'i siyasal hak mücadelesinde derinden etkilemiştir. Nezihe Muhittin, Batı feminist hareketini ders çıkarılması gereken bir gerçeklik olarak kabul etmiş ve "feminizm" sözcüğünü ilk kez kadın-erkek eşitliği için kullanmıştır. Siyasal hak arama mücadelesi için yazdığı yazılar ve çıkardığı

Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili

dergiler dışında somut bir adım atarak "Kadınlar Halk Fırkası"nı kurmuştur (Zihnioğlu, 2013).

1870-1880 yılları arasında Avrupa'da Kadın Hıristiyan Birliği (Woman's Christian Temperance Union, WCTU), kadının siyasal alandaki gücünün geleneksel değerlerle taçlandırıldığında, yerel ve genel siyasette kadınların yeni bir kültür yani siyasal kültür oluşturabilecekleri üzerinde durmuştur. Sadece feminist hareketlerle açıklanamayacak olan bu oluşumun, kadını siyasetten yabancılaştırmadan siyasal kültür içindeki yerine göre ilişkilerin geliştirilmesi için çaba gösteren bir kuruluştur (Dubois, 1998). Özellikle Avrupa'daki bu oluşumlar, Batı kültürü ile tanışan Osmanlı'nın kadın hareketinde de ivme sağlamasına neden olmuştur. 19. yüzyılın ilk yarısında kadınların hak arayışında, eğitimden hukuka, sosyal ve ekonomik yapıdan siyasal yapıya değin toplumda yaşanan yeni yapılanma çabaları etkin olmuştur. 1839 Tanzimat Fermanı ile başlayan yeniden yapılanma dönemi, beraberinde kısmen özgürlükçü yeni bir siyasal yapıyı getirecek olan 1876 Anayasası ile hız kazanmıştır. Bu dönemde laik bir kamu eğitiminin kurulmasına yönelik girişimler, o güne dek ihmal edilmiş olan kadının eğitimi için yetersiz olsa da bazı okulların açılması, hukukta merkezileşme ve eşitliğin sağlanmasına yönelik düzenlemeler, değişimin kadına yansıyan boyutları açısından dikkat çekmektedir (Çakır, 1996).

Osmanlı'daki kadın hareketlerinin sonucu olarak kurulan Kadınlar Halk Fırkası'nın amacı "Kadınlar memleketin her yerinde siyasi, içtimai ve iktisadi bütün meselelere doğrudan doğruya katılacakları, muntazam bir program dahilinde kütleli olarak harekete geçeceklerdir..." ifadesi ile kurucusu Nezihe Muhittin tarafından ele alınmıştır (Onbaşı, 2012). 1923 yılında başlayan bu hareket, 1930 yılında belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanınan kadınların vermiş olduğu mücadelenin somut bir örneğidir. 1930'lara kadar Osmanlı entelektüel ve siyasi hayatında kadınların siyasal hak mücadelesinin tanıtımının eksikliği söz konusudur. Bu eksikliği dile getiren kadınlardan biri de, Halide Edip olmuştur. Halide Edip, kadın ve siyaseti, kadın tarihi yazımında ele alan ve bunları İngilizce olarak da yayınlayan bir kadın aktivisttir. Yerel seçimlerde kadınların oy hakkını elde etmesinde etken bir rol oynamış ve ezberleri bozan kadın olarak belirtilmiştir (Adak, 2016).

Kadınların yerel seçimlerde oy kullanmaları ve Belediye Meclisleri'nde yer almaları yerel yönetimlerin demokratikleşmedeki önemini bir kez daha ortaya çıkarmıştır. Kadınlar, Belediye Meclisleri'ne girebilmek için sadece partilerden değil aynı zamanda bağımsız aday olmuşlar ve başarı elde etmişlerdir. 1934 yerel seçimlerinde ilk bağımsız

R. Bahar Üste

kadın aday olan İrfan Hanım, Çankırı Ödemli'den belediye başkanı seçilmiştir (Üste, 2006).

1930 Yerel Seçimleri ve Kadın Temsili

1930 yılında kadınlar, Belediye Seçimleri'nde seçme ve seçilme hakkı kazanmaları ile birlikte, CHF ve SCF'nın listelerinde aday olarak yer almışlardır. Bu seçimler aynı zamanda, iktidar kadar muhalefetine ne denli önemli olduğunun altının çizilmesinde rol oynamıştır. 1930 yılında Atatürk, Fethi Bey'den "muhalefet" edecek ve yapıcı eleştiriler üretecek parti kurmasını istemiştir (Schick ve Tonak, 2003). Özellikle İstanbul ve İzmir'de her iki partinin kadın adayları oldukça önemli başarılar kazanmışlardır. Seçim kampanyalarını İstanbul başta olmak üzere birçok ilde kadınlar sürdürmüştür. CHF ve SCF'ndan kadınlar, İstanbul ve İzmir'de semt semt dolaşarak partilerinin yerel yönetimler için yapacağı projeleri kapsayan el broşürlerini dağıtmışlardır (Vakit Gazetesi, 06.11.1930). SCF, kadın adayların bu seçim için çok önemli olduğunu ve on bir gün sürecek seçimlerde kadın adayların kendilerini sandık başında da tanıtılabilmeleri için uğraş vereceklerini bildirmişlerdir (Milliyet Gazetesi, 15.09.1930).

İstanbul yerel seçimlerinde SCF kadın adayları Nezihe Muhittin Hanım ve Suat Derviş Hanımdır (Milliyet Gazetesi, 03.11.1930). Ancak SCF'nın kendini feshetmesi ile seçilmeleri olanaklı olmamıştır. CHF İstanbul adayları ise (Cumhuriyet Gazetesi, 03.11.1930) Zehra Hanım, Enveriye Hanım, Refika Hulusi Behçet Hanım, Nakiye Hanım, Safiye Hüseyin Hanım, Latife Bekir Hanım, Rana Hanımdır. CHF'ndan seçilerek ilk kez Belediye Meclisi'ne giren kadınlar (Cumhuriyet Gazetesi, 06.11.1930) Nakiye Hanım, Safiye Hüseyin Hanım, Latife Bekir Hanım, Rana Hanımdır. Meclis'in diğer bir özelliği, en genç üyenin kadın bir Belediye Meclis üyesi olmasıdır. Bu kişi, Refika Hulusi Behçet Hanımdır (Cumhuriyet Gazetesi, 07.11.1930).

İzmir'de de, her iki parti kadın aday göstermiş ve seçim kampanyalarının kadınlar tarafından desteklenmesini istemişlerdir. CHF, seçim kampanyasını "Hanımlar, Oylarınızı CHF Veriniz" sloganı ile başlatmıştır. "İzmirli hanımlar! Reylerinizi CHF veriniz. Türk kadınının en büyük meziyeti nimetsinaslığıdır" (Anadolu Gazetesi, 08.11.1930). SCF'ndan İzmir'de aday gösterilen kadınlar (Anadolu Gazetesi, 02.11.1930): Suat Derviş Hanım, Ayşe Şevket Hanım, Makbule Ömer Hanım ve Fahrunnisa İzzet Melih Hanımdır. Ancak partinin kapatılması ile seçilememişlerdir. CHF'ndan İzmir ilinde Belediye Meclisi'ne seçilen kadınlar (Hizmet Gazetesi, 16.11.1930): Nebiye Necmettin Hanım ve Ayşe

Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili

Hanımdır. Diğer illerde de kadınlar Belediye Meclisleri'ne girmeyi başarmışlardır. Bunlardan bazıları, Burdur, Kastamonu, Ankara, Bursa, Rize, Trabzon, Antalya, Kayseri, Aydın, Muş olarak sayılmıştır. Ayrıca, Aydın Çine'den muhtar seçilen Gül Hanım ilk kadın muhtar olma özelliği taşıdığı gibi, Çine'de kahvehanede kumar oynamayı yasaklayan ilk kadın yerel yönetici olarak da tarihteki yerini almıştır. Çine'deki kahvehaneyi kitap okunup, sohbet edilebilecek bir formatta düzenlenmesini sağlayan öncü kadınlardan biridir. Ayrıca, kahvehaneyi sosyalleşme ve kadın-erkek bir arada zaman geçirilebilecek bir yer haline getirerek, yerel yönetimler adına büyük bir farkındalık yaratmıştır (Cumhuriyet Gazetesi, 23.11.1930).

1934 Yerel Seçimleri ve Kadın Temsili

1934 yerel seçimleri genel seçimlere prova niteliğinde kabul edilen seçimler olarak siyasal yaşamdaki yerini almıştır. Tüm yurttan 2 Ekim 1934 günü başlayan seçimler, çeşitli tarihlerde sonuçlanmış, İzmir seçimleri 10 Ekim 1934 günü bitmiştir. Bu seçimlerde, ilginç bir seçim kampanyası izlenmiş ve kadınların öncülüğünde açık hava sinemaları başlamadan önce, CHF ve adayları sinema seyretmeye gelenlere tek tek tanıtılmıştır. Ayrıca, kadınlar seçim ve seçim sistemleri ile ilgili radyolardan akşamları bilgi vermişlerdir (Halkın Sesi Gazetesi, 01.11.1934). Bunlarla birlikte, kadınların seçme ve seçilme hakkının ne denli önemli olduğunu İzmir Kız Lisesi öğretmenlerinden Nevşet Hanım çeşitli konferanslarda halka anlatmıştır (Halkın Sesi Gazetesi, 08.11.1934). İzmir seçim sonuçlarına göre, Beşal Nevzat Hanım ve Nevşet Hanım, Belediye Meclisi'ne seçilmişlerdir (Hakimiyet-i Milliye Gazetesi, 10.11.1934).

İstanbul seçimlerinde kadınlar kampanyayı yürüten güç olmuşlardır. Yerel mal ve hizmetlerin nasıl yapılabileceği ile ilgili CHF'nin projelerini halka anlatmaya çalışmışlardır. Türk Kadınlar Birliği, "... Türk kadını yurdun bu işte de senin çalışmanı beklemektedir. Sen ki yeryüzünün en işbilir ve en yurtsever kadınısın haydi iş başına.." (Milliyet Gazetesi, 17.09.1934) diyerek kadınları oy kullanması ve aday olması için teşvik etmiştir. Aday olan kadınlar aynı zamanda yapacakları projeleri de halka kendileri anlatmışlardır. Bunlardan biri olan Nakiye Hanım, "Öyle zannediyorum ki memedeki çocuklu kadınlar için vapurda, trende ve hatta tramvaylarda birer beşikli sancakları için yer ayrılması sağlanacaktır" (Anayurt Gazetesi, 01.11.1934) diyerek çok kişinin dikkatini çeken bir projesini anlatmıştır.

Önemli olan kadınların, farklılaşan yönetim anlayışı ile yerel seçim sonuçlarına göre temsil hakkını kullanabilmiş olmalarıdır. Bu seçimde,

R. Bahar Üste

İstanbul Belediye Meclisi'ne seçilenler: Makbule Esat Hanım, Hakkiye Hanım, Refika Hulusi Behçet ve Nakiye Hanımdır (Cumhuriyet Gazetesi, 11.11.1934). Bu şehirlerin dışında Belediye Meclisleri'ne üye seçilen kadın sayısı oldukça fazladır. Bu illerden bazıları, Eskişehir, Ankara, Gaziantep, Bursa, Aydın, Afyon ve Kars'tır (Anadolu Gazetesi, 24.11.1934).

1938 Yerel Seçimleri ve Kadın Temsili

1938 yerel seçimleri tüm yurttaki Ekim ayının ilk haftası başlamıştır. Ankara'da 29 Eylül 1938 günü başlayan seçimler, 8 Ekim 1938 tarihinde tamamlanmıştır. Ankara'dan aday gösterilerek CHP'sinden Belediye Meclisi'ne seçilenler: Makbule Naci Eldeniz, Hürriyet Sırmaçık, Zehra Boyov ve Süreyya Ülgün'dür (Son Posta Gazetesi, 08.11.1938). İzmir'de yerel seçimler büyük bir coşku içinde, kadınların kampanya sürecini yürüttüğü adayların tanıtımları ile başlamıştır. İzmir'de 68 kişi Belediye Meclisi'ne seçilmiştir. Bu dönemde, Belediye Meclisi'ne seçilen kadın aday olmamıştır (Halkın Sesi Gazetesi, 05.11.1938).

İstanbul'da seçimler 1 Ekim tarihinde başlamış ve 10 Ekim 1938 tarihinde tamamlanmıştır. Seçim kampanyasında kadınlar "sandıkların süslenmesi ve seçim sandıkları başında seçimin önemi ve seçim sistemi hakkında bilgi verme görevi üstlenmişlerdir" (Cumhuriyet Gazetesi, 12.11.1938). İstanbul Belediye Meclisi'ne seçilen kadınlar (Yeni Sabah Gazetesi, 11.11.1938), Mediha Orhon, Ayşe Yeğen, Nebahat Sunar, Nahide Sipahi'dir. Diğer birçok ilde de kadınlar Belediye Meclisi'ne girmeyi başarmışlardır. Bunlardan bazıları (Cumhuriyet Gazetesi, 9.11.1938): İzmit Belediye Meclis Üyesi Münevver Asal, Bursa Belediye Meclis Üyesi Emine Ahsen Şengül ve Edirne Belediye Meclis Üyesi Fatma Yüce'dir.

1942 Yerel Seçimleri ve Kadın Temsili

1942 yerel seçimleri, II. Dünya Savaşı'nın gölgesinde yapılan seçimler olarak adlandırılmıştır. Ankara'daki seçimler beş gün sürmüştür. Kadınlar, Ankara'da serbest kürsü kurarak, halkın yerel yönetimlerden neler beklediği hakkında bilgi toplamışlardır (Ulus Gazetesi, 10.09.1942). Ankara Belediye Meclisi'ne seçilen kadın üyeler (Ulus Gazetesi, 10.11.1942) Advie Ferik, Makbule Naci Eldeniz, Hürriyet Sırmaçık, Meliha Evcen ve Ubeyde Elli'dir. Bu seçimlerde, İzmir adayları 9 Eylül günü açıklanmıştır. Kadınlar, çeşitli semtlerde özellikle Alsancak ve Karşıyaka'da doğru oy kullanma yöntemini ve oy kullanmanın önemini halka anlatmışlardır. Ayrıca, sandık başında öğrencilere oy kullanma ile ilgili bilgi öğretmenleri tarafından verilmiştir (Anadolu Gazetesi, 02.11.1942). İzmir Belediye Meclisi'ne seçilen kadınlar (Halkın Sesi

Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili

Gazetesi, 10.11.1942), Cevriye Uyum, Belkis Bilman ve Tayyibe Onaran'dır.

İstanbul'da seçimler 1 Ekim'de başlamış ve 11 Ekim 1942 tarihinde sonuçlanmıştır. Kadınlar, seçim kampanyası boyunca seçim güvenliği ve alınacak önlemlerle ilgili halka bilgilendirme yapmışlardır. Seçimler, kadınların hazırladığı törenle başlamış ve yine seçim kampanyasında yer alan kadınlar sandık başında seçme ve seçilme hakkının önemini vurgulayan konuşmalar yapmışlardır. İstanbul Belediye Meclisi'ne seçilen kadınlar (Cumhuriyet Gazetesi, 11.11.1942) Nebahat Erker, Semiramis Tezel, Faide Esendal, Celile Fikret Onural, Fatma Akyol, Safiye Erol, Lahika Manyas, Bican Bağcıoğlu ve Nimet Günaydın'dır. Tek partili dönemde yerel seçimlerde kadınlar yeter sayıda olmasa da Belediye Başkanı ve Belediye Meclis Üyesi seçilerek, kadınların yerel mal ve hizmet üretiminde başarılı olduğunu göstermişlerdir. Kadınların meslek edinebilmesi için kursların açılması, İstanbul ve İzmir'deki vapurlarda kadınlara çocuklarının altını değiştirebileceği ve emzireceği yerlerin oluşturulmasını sağlayan çalışmalar, il ve ilçelerde çocukların eğitimlerine devam edebilmeleri için burs olanakları (Cumhuriyet Gazetesi, 11.11.1942) bunlar arasında sayılabilir.

ÇOK PARTİLİ DÖNEMDE YEREL SİYASETİN CİNSİYET AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çok partili dönemle başlayan demokratikleşme sürecinde, yerel siyaset içinde kadın imgelendiğinde cinsiyet ayrımcılığının yerel seçimler açısından belirgin bir biçimde ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. "Evrensel İnsan Hakları Beyanname" içinde kadın kongreleri ile ilgili bölümlerde, insan hakları kapsamında yapılan antlaşmalar kapsamında ırksal, etnik, dini, cinsiyet ayrımcılığının olmayacağı ele alınmıştır. Siyasal yaşamda kadının eşit haklara sahip olması gerekliliği de kadın kongreleri ile beyannameye eklenmiştir" (Freeman, 1995). Türkiye, bu uluslararası belgelere imza atarak "ayrımcılığın" her türüsüne karşı çıktığını beyan etmiştir.

Dönem olarak bakıldığında, patrimonyal bir anlayışın yerel siyasette geçerli olduğu görülmektedir. Patrimonyalizm, özel çıkarlar ve kamu yararının arasındaki ayrımın neredeyse ortadan kalktığı, özel alan ile resmi olanın tek ve aynı olduğu bir yönetim biçimidir (Taylor, 2012). Weber, patrimonyal yaklaşımları ve sonuçlarını ele alan bir düşünür olarak, bu kavramı keyfilik ve otoriterlik olarak iki aşamada ele almıştır (Taylor, 2012). Weberyen egemenlik ve hükmetme yönelimi ve iktidar dağılımının egemen biçimi olarak statü, 1970 - 1980 yılları arasında yerel

R. Bahar Üste

yönetimlerde erkek ağırlıklıdır (Çaylak, 2010). Böylesi bir yapılanmada kadının siyasal alan dışında tutulmaya çalışılması, bu hakim güç unsurun özellikle siyasal partiler içinde erkekler tarafından kullanılmasına bağlanmaktadır.

1960'lı yılların sonunda değişen birçok anlayışın yanında, modernizm de tartışılmaya açılan konulardan biri haline gelmiştir. Postmodern anlayış Batı'da kabul görmeye başlarken, Türkiye'de de 1970'lerden sonra akademik çevrelerce ele alınmıştır. Postmodernizm, modernizm ötesi olarak kabul edildiği gibi çeşitli konularda modernizme eleştirel yaklaşan bir anlayış olarak da kabul görmektedir. Modern süreç "bireyi", postmodern süreç "özneyi" yerleştirmiştir. Postmodernizm kadın konusunda da kendisini göstermiş, kadın hayatın her alanına yerleştirilerek, bir taraftan sosyal hayatın bir parçası haline gelirken diğer yandan üretim-tüketim ilişkisinin denge unsuru olarak konumlandırılmıştır (Gülmez, 2011). Postmodernizm-yerel siyaset arasındaki ilişki ele alındığında, Türkiye'de kadın, yerel siyasette istenilen yere ve gerçekliğe kavuşmamıştır.

1970'lerde, "kratik iktidar" yaklaşımı, en küçük iktidar mekanizmalarından yola çıkarak (yerel siyaset), daha yukarıdaki mekanizmalara (merkezi siyaset) ulaşmak bir iktidar çözümlemesi için iyi bir yaklaşım olarak tartışılmıştır. Modern denilen toplumların çeşitli kültürel yapılanmaları içinde şekillenen yerel siyaset, kadın ve erkeğin bu mekanizma içindeki yerini de belirlemektedir. Ataerkil söylem, kendi yaratımını ve egemenliğini kuvvetli görürken, kadının toplum içinde siyasal yapılanmadaki gücünü hakir gören bir iktidar söylemi geliştirmiştir. Birçok toplumsal sistemin, politik sistemin geniş kurumsal ve kültürel tabanlı uygulamalarından dolayı, kimi zaman gizli kapaklı kimi zaman da usandırıcı derecede aşikar bir parçası olagelmıştır. O halde kadın nasıl bir bilinçlilik durumu ile özgürleşebilir? HoniFern Haber, Foucault ve Merquior, kadınları yerel ve merkezi siyasal yapılanmadaki güçlerinin öncelikle ekonomik eşitsizlikten kaynaklandığını ve siyasal eşitsizliğe giden yolu açtığı iddialarını sürekli gündeme taşımışlardır (Civelek, 2013).

Michele Barret, "Günümüzde Kadına Uygulanan Baskı" (Women's Oppression Today) kitabında 1970 ve 1980'lerin başlarındaki Marksist feminist tartışmaları, kadına uygulanan baskının kapitalist üretimin genel işleyişinden ne derece bağımsız olduğu ve kadına uygulanan baskının ideoloji düzleminde nerede konumlandırıldığı, Barret'in analizi olarak karşımıza çıkmaktadır. Barret, "Kadının bağımlılığı modeli, kapitalizmin üretim ilişkilerindeki ücretli emek ve ev içi emek ayrımına yerleştirilmiştir. Böylelikle, kapitalist gelişme mantığı tarafından önceden verilmiş herhangi

Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili

bir özcü kanı olmayan kadına yönelik baskı günümüzdeki haliyle üretim biçiminin süregiden yeniden üretimi açısından gerekli olmuştur" (Brenner, 2012) ifadesi ile ataerkil söylemin etkinliğine vurgu yapmıştır.

Çeşitli ülkelerdeki hükümetler, özellikle savaş sonrasında erkeklerin yitirilmesi ile çoğunluğu kadınların oluşturduğu seçmen kitlesinden çekinmişlerdir. Bazı Katolik ülkelerde, kadınların geleneksel kilise bağlılıklarının değişeceğinden endişe edilmiştir. Ama bu savlar, kadınların adalet isteklerine yenik düşmüş ve belki de kadının rolünün değiştiğinin, oy hakkından dışlanmasının mantıklı ve adil olmadığına farkına varılmasında etkin olmuştur. Bu ülkelerden biri de, İsviçre ve İsviçreli kadınlardır ki seçme ve seçilme hakkını 1971 yılında (Bogdanor, 1999) elde etmişlerdir. Avrupa başta olmak üzere, birçok İskandinav ülkesi 18. yüzyıldan itibaren demokrasi mücadelesi içinde olmasına rağmen, İsviçre ve İsveç yerel seçimlerde de Türk kadınından 40 yıl sonra bu hakkı kazanabilmiştir. Yerel seçimlerde 1930 yılında seçme ve seçilme hakkını kazanan kadınlar, 1970-1990 yılları arasında, yerel siyaset içinde %2-3 oranında yer alabilmişlerdir (Civelek, 2013).

Yerel siyasette temsil oranı oldukça düşük olan kadınlar, çok partili dönemden, günümüze kadar bu sorunsal durumu aşamamışlardır. Ülkemiz siyasal sisteminde kadın temsili olumsuz etkileyen nedenler şu şekilde sıralanmıştır (Nergiz ve Üçer, 2012): Geleneksel yapı ve dışlanma yani toplum kadına annelik ve ev kadınlığı rolünü verdiği için bu kalıpların dışına çıkmak zordur. Kaynak azlığı, siyaset masraflı bir alandır ve kadının ekonomik gücünün buna uygun olması gerekmektedir. Teknik bilgi yetersizliği, siyaset ile ilgili konulara hakim olmama ve bilmediği bu alanda yer almak istemediklerinden uzak durmaktadırlar. Siyasi partilerin yapıları ve aday belirleme usulleri, adaylık yerine kadınlar parti teşkilatlarında seçim öncesi ve sonrasında toplumla ilişki kuran kişiler olarak değerlendirilmektedirler. İçsel sorunlar ve özgüven eksikliği gibi nedenlerle kadınlar, siyaset alanında önlerindeki engelleri aşabileceklerine inanmamaktadırlar.

17. ve 18. yüzyıllarda ABD'de "Cumhuriyetçi Anneler" hareketi Judity Sargent Murray'ın ifadesi ile kadınlara eşit olarak dağıtılmayan haklar ülke yönetiminin ilerlemesinde engel teşkil eder demekte ve ülkelerin gelişmesinin kadın-erkek birlikte olabileceğini savunur. 1854 Elizabeth Cady Stanton New York Yasama Organında yaptığı konuşmada, "... Beyler, Amerika'da gelişim ve dönüşüm isteniyorsa, ülke Anayasası'nda eşitlikçi haklarla ve bunların yer alması ile olabilir. Yoksa, devrimlerin yapılması sadece erkeklerle kolay değildir. ... Büyük paradoksal bir durumdur" demiştir (Kerber, 1980). 19. yüzyılda

R. Bahar Üste

parlamentolarda ifade edilen hak arama girişimleri, 20. yüzyıla gelindiğinde kadınlar açısından çok büyük bir değişim ve gelişim gösterememiştir. Yüzyıllar boyunca, değişik ideolojilere sahip olan çoğu erkek kuramcı (Rousseau, Marx, Locke, Hegel, Kant, Althusser gibi) "kadınlar aileleri ile sınırlanmalı ve aile içinde yasal ve geleneksel olarak kocalarına bağlı olmalıdırlar, bu doğal bir yasadır" fikrini savunmuşlardır. Çağdaş kuramcılar (Derrida, Lacan, Foucault gibi), ileri bir adım atarak kadınların erkekler gibi kaderlerini tayin edebileceklerini dolayısıyla kamusal alana adım atmakta özgür olduklarını kabul etmişlerdir. Cinsiyet ayrımcılığı yasalarını, ırk ayrımcılığı yasalarına benzetmişlerdir. Tıpkı ırkları ayrımcılıkla nitelendirenlerin "renk körü" olduğunu ifade ederlerken, cinsiyet ayrımcılığının da "cinsiyet körlüğü" olduğunu nitelendirmişlerdir (Kymlicka, 2016). 1960-1970 yılları arasında yerelde nüfusun kadın erkek yarı yarıya olmasına rağmen yerel yöneticilerin çoğunlukla erkek olması "cinsiyet körlüğü"nü desteklemektedir.

Tablo 1: Nüfusun Köy ve Kentte Cinsiyete Göre Dağılımı

	Kadın / Kent	Kadın / Köy	TOPLAM	Erkek / Kent	Erkek/ Köy	TOPLAM
1960	4.088.298 (%30)	9.502.634 (%70)	13.560.932 (%100)	4.771.433 (%33.69)	9.392.455 (%66.31)	14.163.888 (%100)
1970	6.378.387 (%36)	11.219.803 (%63)	17.598.190 (%100)	7.312.714 (%40.61)	10.694.272 (%59.39)	18.006.986 (%100)

Kaynak: Tan, 1979.

Tablo 1'de de yer aldığı gibi, kadınlar ve erkekler 1960 ve 1970'li yıllarda kent ve köy nüfus dağılımında yüzde olarak eşit bir oranı göstermiş olsa da, yerel yönetimlerde yer alma oranının erkekler açısından yüksek olduğu çalışmalarla ortaya konulmuştur. Belediye başkanları, belediye meclis üyeleri ve köy muhtarı oranlarına bakıldığında kadınların erkeklere göre %92 oranında eksik temsil edildikleri ortaya çıkmaktadır (Tan, 1979). Bu durum, 1980 ve 1990'lı yıllarda da süreklilik göstermektedir.

20. yüzyılın sonunda, erkeklerin, kadın hakları, kadın-erkek eşitliği üzerine söylemleri kadınlar tarafından yeterli görülmesi de önemsenmiştir. Kadınların da söylemlerinde uzlaşmacı tavır olmasını belirten Pulur, "...Kadın hakları ile ilgili sivri görüşler ve köşeli laflarla, sorunu sevimsiz ve itici hale getirmenin kadınlara faydası olur mu?" (Pulur, 1994) diye sormaktadır. Kadın-erkek eşitliğinin her alanda – siyasette de- uzlaşmadan olanaklı olmadığı üzerinde durulmaktadır. Pindoros'tan sonra Nietzsche'nin ünlü deyişindeki gibi "kendin gibi ol" ancak ve ancak bir sonradanlık içinde olanaklı değil midir?" diye

Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili

sormaktadır. Kim olduğumuzu bilmek için öncelikle o kişi olmamız gerekmez mi, tıpkı hangi cinsiyetten olduğumuzu bilmek için o cinsiyetin içinde bir yaşam sürmenin gerekli olduğu gibi” (Habip, 2013:161) kadınların siyasal haklarını erkeklerle birlikte arama çabası içine girebilmeleri ancak olumlu sonuç verebilecektir. Tüm bu anlatılanlar, 20. yüzyıl boyunca erkek egemen anlayışla alınan kararların, kadınların yerel siyasette yeterince temsil edilmelerinin sağlanamadığını bir kez daha ortaya koymaktadır. Konu,21. yüzyıl açısından ele alındığında, yerel siyasette birçok ülkeden önce seçme ve seçilme hakkı kazanan Türk kadınının yerel siyasette temsil hakkını yeterince kullanıp kullanamadığı dönem içerisinde yapılan yerel seçim sonuçlarına bakılarak cevaplandırılabilir.

YEREL SEÇİMLER VE KADIN TEMSİLİ SORUNU

1923’den günümüze Türkiye’deki süreçler birbiriyle karmaşık, kesişen, karşılıklı etkileşim ve etki ilişkisi sergilemektedir. Buna göre (Keyman, 2010): 1) 1923-Bugün: modernleşme tarihi, 2) 1950-Bugün: demokratikleşme tarihi, 3) 1980-Bugün: küreselleşme tarihi, 4) 2000-Bugün: Avrupalılaşma tarihi olarak nitelendirilmiştir. Türkiye, günümüzde, “merkez-çevre eksen, sağ-sol eksen, küresel-ulusal eksen, vatandaşlık-kimlik eksen denkleminde ortaya çıkan toplumsal süreçlere, taleplere ve sorunlara sahne olmaktadır ve bu denkleminde ortaya çıkan siyasal söylem ve stratejilerin birbirleriyle girdiği karmaşık ve çok boyutlu, çok nedenselli ittifak ve çatışmaları yaşamaktadır. Siyasal alan ve siyaset tüm bu karmaşıklığa yanıt vermede zorlanmaktadır” (Keyman, 2010). Bu alanlardan biri de, yerel siyaset ve kadın temsili ile ilgilidir.

Yerel yönetimler, demokrasi okulu olarak kabul gördüğünden, bu demokrasi okulu içinde kadın olmaz ise demokrasi yarım kalacaktır. Demokrasi, kadın-erkek bir toplumda herkes için (Heper, 2011): (a) yukarıdan aşağıya dogmanın dayatılmasını önler, (b) farklı görüşlerin dile getirilmesine olanak tanır, (c) geçmiş hatalardan ders çıkarılmasını sağlar. Demokrasinin yüzyıllar boyunca öncül kabul ettiği özgürlük anlayışı, yerel siyasetin geliştirdiği demokrasi kültürü içinde yükselebilecektir. Bu bağlamda Isaiah Berlin özgürlüğü; “pozitif özgürlük” ve “negatif özgürlük” (Dupre, 2014) olarak ikiye ayırmıştır. Yarım kalması istenmeyen bir demokraside, kadınların siyasette var olmalarının önemi ve gerekliliği pozitif özgürlük ile açıklanmaya çalışılmaktadır.

21. yüzyıl ile bilgi toplumu, birey ve bireyin gelişimini ön plana çıkarmıştır. Bilgi toplumunun gelişimi ile ülkelerin kalkınmasına yönelik Batı tecrübesinde yepyeni toplumlar ortaya çıkmıştır. Bu toplumlarda

R. Bahar Üste

bireyler, bilgi, beceri ve eğitimle donanacak, yeteneklerinin gelişimi için çaba gösterilecektir. Burada değerli olan, revaçta olan bilgi ve beceridir. Toplum içinde insanlar, kitle karşısında birey olarak yerini alacak yani bireyselleşecektir (Doğan, 2000). Jean Baudrillard postmodernist söyleminde "toplumsalın sonu" (Doğan, 2000) kavramı ile bu anlatıyı desteklemektedir.

Politika, halka ilişkin konulara göre ele alınmasına rağmen, ülke ve yerel yönetimlerde erkek merkezli oluşturulmuştur. ABD'de politika sosyal alanda bir güç kabul edilmiş olmasına rağmen örneğin Kaliforniya, Kansas ve Virginia gibi birçok eyalet yönetimine bakıldığında yine erkeklerin hakimiyeti ön plana çıkmaktadır. 1920 yılında suffragetlerin başlattığı oy hakkı mücadelesini kazanan kadınlar uzun yıllar temsilciler meclisi, senatoda ve yerel düzeyde temsil sorunu yaşamışlardır (Aulette ve Wittner, 2012). Bugün yerel siyasette kadınlar adına yaşanan temsil sorunu sadece ülkemizde değil, ABD gibi gelişmiş ülkelerde de yaşanmaktadır. Politik eşit haklarla ilgili 1910 yılında feministler, ABD ve İngiltere'de genel oy hakkı ve çalışma şartlarında eşitliğin sağlanması için çalışmalar yapılması için çaba göstermişlerdir. 1920 yılında "Ulusal Kadın Partisi" liderleri eşit haklar konusunda toplumsal hareketler başlatmışlardır. Cinsiyetler arasındaki eşitsizliklerin giderilmesi için "temiz süpürme" eylemini ABD'de başlatmışlardır. Bu hareket ile genel oy hakkını elde eden kadınların ülke siyaseti ile yerel siyasette söz hakkına sahip olabileceklerini ve bunlar için yasal düzenlemelerin yapılarak güvence altına alınmasını istemişlerdir. 1920'de Katherine Fisher, sosyal alana çıkan kadının çalışan kadın olarak haklarını arabilmesinin aynı zamanda siyasal haklarla desteklenmesi gerektiğini vurgulamış ve yerel / ülke yönetiminde kadınların söz sahibi olmasını istemiştir (Cott, 1987).

Kadınların temsilini artırmada 97 ülke çeşitli kotalar uygulamışlardır. AB üyesi 27 ülkeden 23'ünde bir ya da birden fazla kotaların uygulandığı görülmektedir (Gülmez, 2011). Kota uygulanan ülkelerde kadın temsil oranlarına bakıldığında, İsveç'te %47,3, Danimarka'da %36,9, Yunanistan'da %13, Almanya'da %32, Avusturya'da %32,2 ve Malta'da %9,2'dir (Gülmez, 2011). Bu yüzyılda kota yöntemi çözüm olabilseydi, kadın temsilinin parlamentolarda oran olarak artması beklenirdi. Kota, çözüm gibi görülmesine rağmen, erkekler için temsil açısından engeller bulunmadığından, kadınlar için engellerin kaldırılmasına dair formüllerden biri olarak sunulmaktadır. Kota sistemini yerel seçimlerde uygulayan ülkelerde yine farklı uygulamaların olduğu gözlemlenmektedir. Kota sistemleri çok çeşitli olmakla birlikte genel ve yerel seçimlerde yaygın olan üç tip kota sisteminde söz etmek olanaklıdır.

Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili

Bunlar (Karal ve Aydemir, 2011): 1) Kadınlar için ayrılmış koltuklar (Anayasa ve/veya yasama yoluyla desteklenen), 2) Yasal milletvekilliği kotaları (Anayasa ve/veya yasama yoluyla desteklenen), 3) Siyasi partilerin içindeki kotalar (Gönüllü). 21. yüzyıl yerel siyasetinde, kadınların siyaset mekanizmasında söz sahibi olmasının anahtarı kotalarda değil, siyasi partiler ve anlayışlarındadır.

2004 Yerel Seçimleri ve Kadın Temsili Paradoksu

Toplumsal baskının zaman ve mekan ötesi muhatapları kabul edilen kadınların (Toprak, 2009) haklarını büyük kitlelere duyurabilmek için birçok kadın hareketi ve kuruluşu ortaya çıkmıştır. Kadınlar, temsil hakkının kullanılmasında da eşitlik istediklerini çeşitli projelerle topluma anlatmaya çalışmışlardır. Bunlardan biri olan "Uçan Süpürge" 2004 yılında "Köprüler Kuruyoruz" (Toprak, 2009) adını verdikleri bir proje ile kadın-erkek eşit temsil hakkının toplumda ne denli önemli olduğunu anlatmaya çalışmışlardır. Kadınların bir araya gelerek kendi sorunlarını konuşmalarını ve çözüm önerisi için düşüncelerini anlatmalarını sağlayacak forumlar oluşturmuşlardır. Sadece aynı şehirde yaşayanların değil, farklı yerlerde yaşayan kadınların ortak sorunlarının konuşulması için uğraş vermişlerdir. Birçok sivil toplum örgütü, 2004 yerel seçimleri öncesinde, kadınların siyasal partiler tarafından aday gösterilmesi ve erkek adaylarla eşit şansa sahip olabilmeleri için çalışmalar ortaya koymuş ve projeler üretmişlerdir.

2004 yerel seçimlerinde, kadın adayların ve seçilenlerin oranlarına bakıldığında, yerel yönetimlerde kadın temsiline istenen oranlara ulaşılmadığı görülmektedir.

Tablo 2: 2004 Yerel Seçimleri ve Kadın Temsili

	2004	2009
Belediye Başkanı	0,5	0,9
Belediye Meclisi Üyesi	2,3	4,2
İl Genel Meclisi Üyesi	1,7	3,3

Kaynak: <http://www.adrena.com.tr/kader/?p=istatistikler>, <http://www.bianet.org/bianet/kategori/kadin/-102131/siyasette-daha-cok-kadin-icin-kota-sart-98-ulkede-var> (Erisim:02.11.2007); İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü <http://www.tuik.gov.tr>. (25.01.2011)

Tablo 2'de, 2004 yerel seçimlerinde, Belediye Başkanı seçilen kadınların oranı %0,5, Belediye Meclisleri'ne seçilen kadınların oranı %2,3 ve İl Genel Meclisi üyeliğine seçilenlerin oranı ise %1,7'dir. Seçim sonuçları, erkek belediye başkanlarının %99,5, erkek Belediye Meclis üye oranının %97,7, ve erkek İl Genel Meclis üye oranının ise %98,3 olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, 2004 yerel seçimlerinde kadın

R. Bahar Üste

temsiline ne denli paradoksal bir durum ortaya koyduğunu da işaret etmektedir. Seçime katılan her parti kadın adayları desteklediğini ve seçilmeleri için kampanya sürecinde yapılması gerekenleri ele aldıkları retoriğini geliştirmiş olmalarına rağmen sonuç bu retoriğin dışında kalmaktadır. Tablo 2’de yer alan 2009 yerel seçim sonuçları ile karşılaştırıldığında, bir sonraki seçiminde 2004 yerel seçimlerinden farklı olmadığı gözlemlenmektedir.

Tablo 3: Partilere Göre Kadın Belediye Başkan Sayılarının Dağılımı

Partiler	Kadın Belediye Başkan Sayıları
DTP	7
CHP	4
AKP	3
SHP	3
DYP	1

Kaynak: <http://www.ka-der.org.tr/tr-TR/Page/News/30/yerel-secim-kampanyalari.html?bid=410>

Tablo 3’te 2004 yerel seçim sonuçlarına göre yer alan kadın belediye başkan sayısı 18’dir. Kadın belediye başkanlarından; 1’i il, 5’i ilçe, 12’si belde belediye başkanı olarak görev almıştır. 2004 yerel seçimlerine 20 siyasal parti katılmış, bunlardan 5’inde kadın belediye başkanı seçilmiştir. 2004 yerel seçimlerine katılan diğer 15 siyasal partiden kadın belediye başkanı seçilmemiştir. Oysa partilerin üzerinde durdukları konuların başında kadın belediye başkanlarının sayı ve etkinliklerini artırmaları ile ilgili söylemleri gelmektedir. Sonuç olarak, toplam 3.193 belediye başkanlığından sadece 18’i kadın belediye başkanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece, seçim sonuçlarına göre, kadın belediye başkanlarının oranı %0,5’dir.

Tablo 4: 2004 Yerel Seçimleri Sonrası Yerel Yönetimlerde Bulunan Kadınlar

	Erkek / (%)	Kadın / (%)	TOPLAM
Belediye Başkan Sayısı	3207 / 99,4	18 / 0,6	3225
Belediye Meclisi Üyesi Sayısı	33643/97,6	834 / 2,3	34477
İl Genel Meclisi Üyesi Sayısı	3.150/98,2	58 / 1,7	3208

Kaynak: <http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2009MahalliIdareler/SecimSonuclari/KazananAdaylarCinsiyet.pdf>, 10.02.2016.

Tablo 4’te, 2004 yerel seçim sonuçlarına göre, kadın-erkek belediye başkanlığı, belediye meclisi üyeliği ve il genel meclisi üyeliği sayıları bulunmaktadır. Erkek belediye başkanlarının oranı %99,4 iken, kadın belediye başkan oranı %0,6 olarak görülmektedir. Bu seçim sonuçlarına göre, kadınlar eksik değil, neredeyse belediye başkanlığında yok denecek

Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili

kadar az oranda temsil edilmektedirler. Belediye meclis üyeliği oranları ise, erkekler %97,6 iken, kadın temsil oranı %2,3'dür. Kadın temsiline belediye meclislerinde ne denli eksik olduğunu da işaret eden bir tablodur. İl genel meclisi üyeliği oranına bakıldığında, erkek temsili 98,2 iken, kadın temsili %1,7'dir. Kadınların yerel yönetimlerde en az temsil edildikleri yer olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sonuçlar, retorik olarak kalması istenen bir kadın temsiline, siyasal partiler tarafından desteklenmediğinin ayrı bir göstergesidir.

Düşünürler, kadınların yerel katılımının bir güçlenme uğrağı olduğu, kadınların özgüven kazandıkları, yalıtılmışlıkları aştıkları, toplum karşısında konuşmayı öğrendikleri, dayanışma yaşadıkları ve böylece pasif kadın imajını sorguladıkları alan olarak hemfikirdirler (Wedel, 2013). Salman, "kadınların geleneksel söylemleri yeni unsurlar kazanmış, kendilerini tanımlamaları "kadınlaşmış" ve bilinçleri artmış olabilir. Bunlar gerçekten de güçlenme süreçleridir. Ancak, bu süreçler kadınları yabancılaştırıcı, baskıcı ve güç odaklı olarak tanımladıkları politika kalıplarına meydan okumadaki başarısızlıklarını değiştirememiştir" (Wedel, 2013) ifadesi ile kadınların siyasetten uzak durduklarını işaret etmiştir. 2004 yerel seçim sonuçları, siyasal alana düşünceleri ile bu konuda destek veren düşünürlerin yorumları ile örtüşmektedir. Yani, yerel siyasette kadın olmalı söylemi, uygulamada erkek egemen toplum düzleminde yer bulamamakta ve kadın yerel siyasete karşı yabancılaşmaktadır.

2009 Yerel Seçimleri ve Kadın Temsilinin İkiriklikli Durumu

2009 yerel seçim sonuçları, yerel yönetimlerde kadın temsil oranının düşük olduğunu imgelemektedir. Aynı zamanda seçim sonuçları, kadınların karar verme mekanizmalarında yeterince olmadığını da işaret etmektedir. Örneğin, ülkemizde siyasal tecrübe edinme ve parlamentolarda siyasi temsil düzeyinin artırılmasında en önemli mekanizmalardan biri olarak görülen belediyelerde, kadın belediye meclis üye sayısı 1340 iken, kadın belediye başkan sayısı 27'dir. Bu dönemde, ülkemizde belediye başkan sayısı toplamı 2948'dir (Karal ve Aydemir, 2011). Siyasette, erkek egemen söylem ve eylemlerin etkinliği sayısal sonuçlarda da kendisini göstermektedir.

Erkek egemen söylemin kadını siyasal ortamdan yabancılaştırdığını destekler düşünceler oldukça yoğundur. Bu düşüncelerden birini anlatmaya çalışan Butler, ataerkil kültür ve yasanın normları ile şiddet arasındaki ilişkinin oldukça karmaşık ve dolaylı olduğu gerçeğinin altını çizmek gerektiğini söylemektedir. Ataerkil normatif düzen içinde cinsiyet ayrımcılığına ilişkin olguların kabul edildiği

R. Bahar Üste

gerçeğinin "temsil" ile ilişkisinin olduğunu vurgulamaktadır. Ataerkil kültürün temel kurum ve kodlarının, korku, kaygı ve husumete zemin hazırladığını eklemekte ve yönetimlerin bu olumsuzluklardan etkilendiğine işaret etmektedir. Bunun sonucunda, Yarar, "yerel ve merkezi yönetimlerde keyfiliği önceleyen yönetim anlayışlarının" gözlemlendiği üzerinde de durmaktadır (Özkazanç, 2015). Yönetimlerde keyfiliğin önlenmesinde kadın-erkek karar mekanizmalarında birlikte yer almalıdır. Yerel mal ve hizmetlerin etkin bir biçimde üretilmesindeki önemli noktalardan biri keyfi yönetimin önlenmesinde, kadın-erkek birlikte hareket edebilmeleridir.

Tablo 5: 2009 Yerel Seçimleri Sonrası Yerel Yönetimlerde Bulunan Kadınlar

2009	Erkek / (%)	Kadın / (%)	TOPLAM
Belediye Başkan Sayısı	2921 / 99,1	27 / 0,9	2948
Belediye Meclisi Üyesi Sayısı	30.450 / 95,8	1340 / 4,2	31.790
İl Genel Meclisi Üyesi Sayısı	3.269 / 96,8	110 / 3,3	3.379

Kaynak: <http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2009MahalliIdareler/SecimSonuclari/-KazananAdaylarCinsiyet.pdf>, 10.03.2016.

Tablo 5'te, 2009 yerel seçim sonuçlarına göre, belediye başkan sayılarına bakıldığında, erkek belediye başkan oranı %99,1 iken, kadın belediye başkan oranı %0,9 olarak görülmektedir. Bu seçim sonuçlarına göre, kadınlar eksik değil, neredeyse belediye başkanlığında yok denecek kadar az oranda temsil edilmektedirler. Erkek belediye meclis üyeliği oranı %95,8 iken, kadın temsil oranı %4,2'dir. Veriler kadınların belediye meclislerinde yani yereldeki karar mekanizmalarında etkin olmadıklarını vurgulamaktadır. İl genel meclisi üyeliği oranına bakıldığında, erkek temsili %96,8 iken, kadın temsili %3,3'tür. 2004 ve 2009 yerel seçimleri kadın temsili açısından karşılaştırıldığında kadınlara yönelik olumlu bir gelişmenin bulunmadığı ortadadır.

Tablo 6: Partilere Göre Kadın Belediye Başkan Sayılarının Dağılımı

Partiler	Kadın Belediye Başkan Sayıları
DTP	15
CHP	6
AKP	3
DSP	2

Kaynak: <http://www.ka-der.org.tr/tr-TR/Page/News/30/yerel-secim-kampanyalari.html?bid=410>, 11.5.2016.

Tablo 6'da yer alan 2009 yerel seçim sonuçlarına göre, 26 kadın belediye başkanı bulunduğu ve bunlardan, 2'sinin il, 17'sinin ilçe, 7'sinin

Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili

belde belediye başkanı olarak seçildiği belirtilmektedir. DTP'den 15, CHP'den 6, AKP'den 3, Demokratik Sol Parti (DSP)'den 2 kadın belediye başkanı seçilmiştir. 2009 yerel seçimlerine 19 parti katılmış olmasına rağmen ancak 4 partinin kadın belediye başkan adayları başarılı olabilmiş ve temsil hakkını kazanabilmişlerdir. Genel olarak siyasal partiler, kadın aday gösterilmesinde duyarlı olduklarını ve kadınların yerel siyasette yer almaları gerektiği ifadelerini seçim kampanyaları boyunca tekrarlamış, hatta bazı partiler seçim kampanyalarında en çok yerel yönetimlerde kadın konusunu işlemişlerdir. Seçim sonuçları, siyasal açıdan okunduğunda söylemlerle, uygulamalar arasındaki ikircikli durum ortaya çıkmaktadır.

Tablo 7: 2009 Yerel Seçimlerinde Belediye Başkanlığı İçin Kadın Aday Sayıları

PARTİ	Belediye Başkanlığında Kadın Aday Sayısı	Belediye Başkanlığında Toplam Aday Sayısı
MHP	37	2946
AKP	18	2946
CHP	46	1964
DTP	41	344
DSP	62	1335
SP	39	2946
LDP	19	-

Kaynak: <http://cms2.ka-der.org.tr/images/file/635106274149557109.pdf>, 23.05.2016.

Tablo 7, 2009 yerel seçimlerine katılan 19 partiden 11'inin kadın belediye başkan adayı gösterdiğini ve kadın adayların, erkek adaylardan ne denli az sayıya olduğunu da işaret etmektedir. Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), 2946 belediye başkanlığından 37'sini kadın aday olarak göstermiş buna karşılık 2909 erkek belediye başkan adayı ile seçime katılmıştır. Buna göre, %85 oranında erkek aday karşısında, %15 oranında kadın aday belirlemiştir. MHP'nin seçimlerde %15 oranında gösterdiği kadın adaylardan hiçbiri seçilememiştir. AKP, 2946 belediye başkanlığından 18'ini kadın aday olarak göstermiş buna karşılık 2928 erkek belediye başkan adayı ile seçime katılmıştır. Belediye başkan adaylarının %92'si erkek, %8'i kadın adaydır. AKP'nin seçimlerde %8 oranında gösterdiği kadın adaylardan üçü belediye başkanı olarak seçilmiştir. CHP, 1964 belediye başkanlığından 46'sını kadın aday olarak göstermiştir. Buna karşılık 1918 erkek belediye başkan adayı belirlemiştir yani %90 oranında erkek aday karşısında %10 oranında kadın aday belirlemiştir. CHP'nin seçimlerde %10 oranında gösterdiği kadın adaylardan 6'sı belediye

R. Bahar Üste

başkanı olarak seçilmiştir. DTP, 344 belediye başkanlığından 41'ini kadın aday olarak göstermiş buna karşılık 303 erkek belediye başkan adayı ile seçimlere katılmıştır. Bu verilere göre, %60 oranında erkek aday karşısında %40 oranında kadın aday belirlemiştir. DTP'nin seçimlerde %40 oranında gösterdiği kadın adaylardan 15'i belediye başkanı olarak seçilmiştir. DSP, 1335 belediye başkanlığından 62'sini kadın aday olarak göstermiş buna karşılık 1273 erkek belediye başkan adayı belirlemiştir. Buna göre, %80 oranında erkek aday karşısında %20 oranında kadın aday belirlemiştir. DSP, seçimlerde %20 oranında gösterdiği kadın adaylardan 2'si belediye başkanı olarak seçilmiştir. Saadet Partisi (SP), 2946 belediye başkanlığından 39'unu kadın aday olarak göstermiş buna karşılık 2907 erkek belediye başkan adayı ile seçimlere girmiştir. Bu verilere göre, %74 oranında erkek aday karşısında %26 oranında kadın aday belirlemiştir. DSP, seçimlerde %26 oranında gösterdiği kadın adaylardan hiçbiri seçilememiştir. Liberal Demokrat Parti (LDP), sadece 19 kadın belediye başkan adayı göstermiş, kadınlardan oluşan bir listesi olmasına rağmen seçimde kadın belediye başkanı çıkaramamıştır (Kader, 2009).

Tablo 8: 2009 Yerel Seçim Sonuçları

2009	KADIN	TOPLAM
Büyükşehir Belediye Başkanı	0	16
Belediye Başkanı	26	2903
Belediye Meclisi Üyesi	1471	32392
İl Genel Meclisi Üyesi	115	3281

Kaynak: <http://cms2.ka-der.org.tr/images/file/635106274149557109.pdf>, 27.05.2016.

Tablo 8 incelendiğinde, 2009 yerel seçim sonuçlarına göre 16 Büyükşehir Belediye Başkanın tamamı erkektir. Belediye başkanı seçilen kadınların oranı %0,90, Belediye Meclis Üyesi seçilenlerin oranı %4,54 ve İl Genel Meclisi üyeliğine seçilme oranı ise %3,51'dir. Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nda kadın temsili yoktur. Bu durum, yerel siyasette kadının konumu açısından düşündürücü bir durumdur. Belediye Başkanlığı, Belediye Meclisi Üyeliği, İl Genel Meclisi Üyeliği ise yüzde olarak çok düşüktür.

2009 yerel seçim sonuçları üzerine yerel siyasette kadın temsiline artırılması ve seçilenlerin etkinliğinin ortaya konulabilmesi için yapılan çalışmalardan biri de, İstanbul Milletvekili Günseli Özkaya'nın "Kadınların Seçim Hakları" ile ilgili kanun teklifidir. Buna göre (Özkaya, 2011): "Siyasi partilerin, önseçime katıldıkları seçim çevrelerindeki kadın üye sayısının, toplam üye sayısı itibarıyla %50'sini sağlayamaması halinde, milletvekili seçimleri ile İl Genel Meclisi Seçimleri'nde ve Belediye Meclisi

Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili

Seçimleri'ndeki aday tespiti işlemlerinde o seçim çevresine ait aday sayısının %25'i partinin o seçim çevresindeki kadın üyelerine tahsis edilir. Bu kadın adaylar, seçim çevresi "Yerel Kontenjan Adayları"dır. Seçim çevresi yerel kontenjan adayları, partinin seçim çevresindeki ilçe yönetim kurullarının ortak toplantısında oy çokluğu ile tespit edilir. Bu usul ile tespit edilen seçim çevresi yerel kontenjan adaylarının, seçimi ve listedeki sıraları yine aynı ilçe yönetim kurullarının ortak toplantısında o çevredeki aday seçimi işlemini takiben gerçekleştirilir. Kadın üyelerin önseçime katılmadığı seçim çevrelerinde önseçime katılan kadın aday adaylarının elde ettikleri sıra gözetilmek sureti ile tercihlere esas alınır. Önseçim işlemlerinde kadın aday adayları, o seçim çevresi itibariyle yukarıda belirtilen oran dahilinde milletvekili, İl Genel Meclisi, Belediye Meclisi aday listelerine girmişler ise önceki hükümler uygulanmaz" (Özkaya, 2011) ifadesi ile kadın temsiliindeki sorunların çözümü için alternatif bir teklif sunmuştur. Buna benzer birçok çalışma olmasına rağmen, 2014 yerel seçimleri incelendiğinde kadın temsil sorununun süreklilik gösterdiği verilerle ortaya konulmaktadır.

2014 Yerel Seçimleri ve Kadın Temsili Sorunsalı

Türkiye'de yerel siyaset içinde küresel ekonominin etkilerinin görüldüğü neoliberal uygulamaların hızlandırıcı etkisi ile kentlerin yeniden inşası ve dönüşüm sürecinde kadın yöneticileri görmek kolay değildir. "Güçlü Başkan - Meclis" (Erder vd., 2015) anlayışı içinde kadın ne güçlü başkan konumunda, ne de ifade edilen meclis içinde yer almamaktadır. Türkiye'de siyasal parti geleneği, kadınlar söz konusu olunca süreksizliğe, görünür bir yokluğa dönüşmektedir. Siyasal partilerde, erkeklerin ağırlıklı olarak yer aldıkları karar verici parti yapıları ile sadece kadınların yer aldığı bağımlı, uyumlu olmaya zorlanabilen, yetkisiz kadın kolları arasında cinsiyete dayalı işbölümü ortaya çıkmaktadır. Siyasette kadın tarafından kullanılan alanlar partilere göre değişen özellikler göstermektedir. Bu farklılıklar kadınların faaliyet alanları ile karar organları arasındaki geçişlilik ve şeffaflık düzeyine, kadınların kendi alanlarında serbest bırakılışlarına ve partilerin özgürlük, demokrasi, eşitlik anlayışlarına göre değişiklik göstermektedir (Sancar Üşür, 2012).

Siyasette kadınların her aşamada oransal düşüklüğünün nedenleri araştırılırken, Benhabib bu konuda, "dil ve toplumsal cinsiyetin edimselliği arasındaki ilişkiyi onaylayarak Taylor'ın insanın daima bir diyaloglar ağının içinde doğdukları ifadesini hatırlatır. Erkekler toplumun her kesiminde ben ve diğerleri olarak tanımlama yaparsa, bu hakim bakış siyasal alanda da tüm olumsuzlukları beraberinde getirecektir" der (Civelek, 2013).

R. Bahar Üste

Kadınlar, siyasetin erkek işi olarak görülmesinden, toplumun kadın ve siyaseti ayrı olarak düşünmesinden, siyasette erkek egemen söylemin hakim olmasından dolayı özellikle temsil konusunda sorunlar yaşamaktadır. Yerel ya da genel seçimlerde, kadınların aday olma ve seçim süreci aşamalarında kadın örgütleri ve kadın konusunda çalışma yapan tüm kurumlar, kadınların temsilinin önemi adına farkındalık oluşturabilmek için çaba göstermektedirler. Kadınların temsil konusunda tartışmalı durumları, siyasette kadınların yeterince temsil edilmemesi, yerel siyasette de (Onbaşı, 2012) kadınların tepkisel yaklaşımlarına neden olmaktadır.

Son yıllarda göç olgusu, İstanbul başta olmak üzere çevresel, kültürel ve politik görünümünü çok büyük ölçüde etkilemiştir. Göç sorunu karşısında yürütülen çabalar sonucunda, tüm ülkede kentsel yönetimin yapısını değiştirmiştir. "Kentsel Entegrasyon" ve "Sosyal Belediyecilik" söylemleri yerel yönetimlerin gündeminde önemli yer teşkil etmektedir (Biehl, 2012). Ancak, kentsel entegrasyon ve sosyal belediyecilik anlayışı içinde yerel yönetici olarak kadınların olmadığı temsil oranlarından bellidir. Yerel yönetimlerde, %96'lık erkek yönetici oranı karşısında, %4'lük kadın yönetici oranının varolması nasıl bir temsil sorununun olduğunu da açığa çıkarmaktadır.

30 Mart 2014 yerel seçimlerinde, seçilen belediye başkanlarının %2.9'u, belediye meclislerini oluşturan üye sayısının %10,7'si ve il genel meclisi üyelerinin %4,8'i (2014 Yılında Seçilmiş Kadın Belediye Başkanları, 2014) kadındır. 2014 yerel seçim sonuçlarına göre, cinsiyet özelinde kadın ve erkeklerin temsil sayıları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: 2014 Yerel Seçim Sonuçları

2014	Kadın	Erkek
Belde Belediye Başkanlığı	3	387
Belde Belediye Meclis Üyeliği	98	3450
Büyükşehir Belediye Başkanlığı	3	27
İl Genel Meclisi Üyeliği	60	1191
İlçe Belediye Başkanlığı	33	879
İlçe Belediye Meclisi Üyeliği	2100	14850
Merkez İlçe Belediye Başkanlığı	1	48
TOPLAM	2298	20.832

Kaynak: <http://cms2.ka-der.org.tr/images/file/KADER-8MARTKARNE.pdf>. "2014 Mahalli İdareler Türkiye Geneli Seçim Sonuçları", 29.05.2016.

Tablo 9'da, belde belediye başkanlığına seçilen erkek sayısı 387 iken, seçilen kadın sayısı 3'dür. Belde belediye meclis üyeliğine seçilen

Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili

erkek sayısı 3450 iken, seçilen kadın sayısı 98'dir. Büyükşehir belediye başkanlığına seçilen erkek sayısı 27 iken, seçilen kadın sayısı 3'dür. İl genel meclisi üyeliğine seçilen erkek sayısı 1191 iken, seçilen kadın sayısı 60'dır. İlçe belediye başkanlığına seçilen erkek sayısı 879 iken seçilen kadın sayısı 33'dür. İlçe belediye meclisi üyeliğine seçilen erkek sayısı 14850 iken, kadın sayısı 2100'dür. Merkez ilçe belediye başkanlığına seçilen erkek sayısı 48 iken, seçilen kadın sayısı 1'dir. Bu verilere bakıldığında her aşamada kadınların temsile dair sorunlarının bulunduğu ortadadır.

Toplumsal cinsiyet rolleri, bireylerin örgütlü sosyal bir yapı içinde sorumluluklarını, ayrıcalıklarını, yetkilerini, görevlerini ve insanlarla etkileşimlerini gösterir. Toplumsal cinsiyet ve cinsiyetlerin toplumsallaştırılması iki ayrı konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Cinsiyetler üzerine ayırt edici öğretiler söz konusudur. Bu bağlamda, kız ve erkek çocuklara birçok alanda cinsiyetlerine bağlı olarak toplum içinde "uygundur" ya da "uygun değildir" ifadeleri ile oluşturulan ezberler bulunmaktadır (Dökmen, 2012). Erkekler için uygun bir alan olarak görülen siyasette bu örneklerden biridir. Toplumda, siyaset "erkek işidir" algısı yüzyıllar geçmesine rağmen değişmediği 2014 yerel seçim sonuçları ile de yinelenmiştir. Ancak, bu algıyı değiştirebilecek olan yine kadınlardır.

Tablo 10: 2004 -2009 ve 2014 Yerel Seçimlerinin Kadın Temsili Açısından Karşılaştırılması

	2004 (Sayı / Oran)	2009 (Sayı / Oran)	2014 (Sayı / Oran)
Büyükşehir Bel. Başkanı		0 / 0	3 / 10
Belediye Başkanı	18 / 0,6	26 / 0,90	37 / 0,2
Belediye Meclisi Üyesi	834 / 2,3	1471 / 4,54	2231 / 11,6
İl Genel Meclisi Üyesi	58 / 1,7	115 / 3,51	60 / 4,7

Kaynak: http://cms2.ka-der.org.tr/images/file/2004-2009-2014_yerel_sonuc_larından_yararlanılarak_hazırlanmıştır

Tablo 10'da 2004, 2009 ve 2014 yerel seçim sonuçlarına göre, büyükşehir belediye başkanlığına, belediye başkanlığına, belediye meclisi üyeliğine ve il genel meclisi üyeliğine seçilen kadın sayıları ile yüzde olarak oranları bulunmaktadır. 21. yüzyılda yapılan üç yerel seçim sonuçları kadın temsili açısından değerlendirildiğinde, temsil sorununun kadınlar için devamlılık gösterdiği ortadadır. 2009 yerel seçim sonuçlarına göre, büyükşehir belediye başkanlığına seçilen kadın başkan bulunmamaktadır. 2014 yerel seçim sonuçlarına göre ise, 3 kadın büyükşehir belediye başkanlığına seçilmiş ve %10 oranında temsil edilmektedir. Büyükşehir belediye başkanlığı açısından 2014 seçimleri,

R. Bahar Üste

kadın oranının %10 arttığını göstermektedir. 2004 yerel seçimleri açısından belediye başkanı kadın sayısı 18, kadın temsil oranı ise %0,6'dır. 2009 yerel seçimlerine göre belediye başkan kadın sayısı 26, temsil oranı ise %0,9'dur. 2014 yerel seçimleri açısından belediye başkanlığı kadın sayısı 37, kadın temsil oranı ise %0,2'dir. Belediye başkan sayısı 2014 yerel seçimlerinde artış olmasına rağmen kadın temsil oranı %0,7 düşmüştür.

Belediye meclisi üyeliği üç seçim açısından değerlendirildiğinde, 2004 yerel seçimlerinde kadın sayısı 834, temsil oranı %2,3, 2009 yerel seçimlerinde kadın sayısı 1371, kadın temsili %4,54'dür. 2014 yerel seçimlerinde kadın sayısı 2231, kadın temsil oranı ise %11,6'dır. Belediye meclis üyeliği kadınlar açısından yıllar içinde sayı ve oran olarak artmıştır. Temsil oranı yeterli olmasa da, 2004 seçimlerinden 2009 seçimleri arasında kadın temsili %2,24 artmıştır. 2009 yerel seçimlerinde %4,54 olan kadın temsil oranı, 2014 yerel seçimlerinde %11,6 olmuş ve bir önceki seçime göre %7,06 oranında yükseliş göstermiştir.

İl genel meclisi üyeliğine sayısal olarak bakıldığında, 2004 yerel seçimlerinde kadın sayısı 58, temsil oranı %1,7, 2009 yerel seçimlerinde kadın sayısı 115, kadın temsili %3,51'dir. 2014 yerel seçimlerinde kadın sayısı 60, kadın temsil oranı ise %4,7'dir. İl genel meclisi üyeliği kadınlar açısından 2009 yerel seçimlerinde en yüksek sayıya yani 115 kişiye ulaşmıştır. 2014 yerel seçimlerinde kadın temsil oranı %4,7 ile en yüksek oranda kadınların karar mekanizmasında yer aldığına işaret etmektedir. 2014 yerel seçimlerinde erkekler %95,3 oranında temsil edilirken, diğer seçimlere göre oransal olarak kadın temsili artmış olmasına rağmen ancak %4,7 oranına çıkabilmiştir. Her üç yerel seçimde de kadın temsil oranı %10'un üzerine çıkamamıştır. Yerel siyasette kadın temsiline ne denli yetersiz olduğu ve bu sonuçlar üzerine sadece siyasal okumaların değil, ekonomik ve sosyolojik değerlendirmelerinde bir bütün olarak yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ

Yerel siyasette kadının yeterince değil yok denecek kadar az olması, bu yüzyılda da önerilen çözümlerin yeterli olmadığını göstermektedir. Öncelikle, yerel siyasetin cinsiyetinin "erkek egemen" söylem alanından çıkarılması gerekmektedir. Bu konuda, çözümün temelinde siyasal partiler bulunmaktadır. Siyasal partilerin kadınlara kota veya buna benzer ayrıcalıklı yapılanmalar oluşturma çabası yerine, öncelikle parti içinde kadınlara da erkelerle eşit şansı verebilmeleri önemli bir adım olacaktır. Bunu retorik olarak değil, uygulamalarla somut hale

Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili

getirebilmeleri kadının parti içindeki yerini olumlu imgeleyebilecektir. Siyasal partilerin içinde yardımcı kuruluşlardan biri olan "kadın kolları"nın bulunması bile partilerde temel yapının erkeklerden oluştuğuna bir işarettir. Nasıl ki, partilerde "erkek kolları" adı altında ayrı bir yardımcı kuruluş yok ise, kadın için var olan kadın kollarının da kaldırılması ve partilerin temel organlarında kadınların yer alması sağlanmalıdır. Kadınlar ve erkekler eşit şartlarda parti karar merkezlerinde yer almalıdırlar. Özellikle kadın adayların belirlenmesi ve seçilmeleri için çalışmalarda kadınların da söz sahibi olmaları gerekmektedir. Fırsat eşitliği, kadın ve erkek için adaylıktan başlamak üzere partilerde uygulamaya konulmalıdır. Parti tüzüklerinde ve programlarında cinsiyet ayrımcılığı tamamen ortadan kaldırılmalı, özne olarak "birey" anlamı hale getirilmelidir.

Kadın ve erkek, partilerin karar alma mekanizmalarında da eşit olarak bulunmalıdır. Partilerde eşitlik sağlanmadığında, buna bağlı olarak seçimlerde adaylıktan yoksun kalan ve temsil sorunları yaşayan kadınlara yönelik sorunlar süreklilik gösterecektir. Toplumunda, kadınların siyasette yer alabilmesi için destek olması gerekmektedir. Eşitlik, özgürlük, meşruiyet kavramlarına değer veren ve cinsiyet ayrımcılığı gözetmeksizin iyi yönetim anlayışına ivme kazandıracak kişilerin seçimi için uğraş veren bir yapının olması, bu olmadığı takdirde toplumun siyasal alana eleştirel bakması gerekmektedir. Partilerin, kadın ya da erkeği önceleyen değil, bir araya getiren bir yapı oluşturması, güç birliği içinde yerel siyaseti güçlendirmeleri ve demokrasi kültürünün yaygınlaşması için çalışmaları gerekmektedir.

Kadın sürekli sorunları ile anılan ve sorunlarına çözüm aranması gereken bir özne olarak kabul edilmiştir. Özellikle, öteki ile dengeli/güvenli bir yaşam için kadın-erkek temsil sorununun birlikte aşılması gerekmektedir. Kadını sorunu olan, erkeği ise sorunları çözen özne haline getiren toplumlarda, temsil sorununu aşmak kolay değildir. İnsanı özne olarak gören ve insanlara dair yerel sorunların çözümü için uğraşan toplumlarda, kadın ve erkek için temsil sorunu da aşılabılır bir hale gelebilecektir. Kadınlar adına sürekli olarak söylem geliştiren ve karar alan erkekler yerine, toplumsal sorunlar için çözüm önerilerine alternatif oluşturan kişiler yönetimde yer almalıdırlar. Kadın ve erkek birlikte eşitlik, özgürlük, demokrasi, toplumsal kalkınma, çağdaşlaşma gibi konuları irdeler ise, kadın temsili yerel yönetimlerde sorun olmaktan uzaklaşabilecektir.

Yerel siyasetin başarısında, kadın ve erkeğin aktif birer vatandaş olması istenmektedir. Kadın ya da erkeğin üstünlük kurduğu vatandaşlık anlayışı diğer alanlarda olduğu gibi, yerel yönetimlerde de yol

R. Bahar Üste

alamayacaklarının göstergesi olacaktır. Kadınların da, siyasette yer almak için çabaları ve siyasete eril bir anlam yüklemekten vazgeçmeleri gerekmektedir. Kadınların, siyaset bilimi açısından epistemolojik olarak desteklenmeleri ve güçlü teori sonucunda yönetimde pratik çözümleri uygulamaları sağlanmalıdır. Bu sadece kadınlar için değil, erkeklerin de siyaset bilimi ile ilgili bilgi donanımına sahip olmaları yerel yönetimlerin güçlendirilmesinde önemli aşamalardan biri olarak kabul edilmelidir. Kadınların, siyasal rekabete dayalı yerel seçim süreçlerinde başarılı olabilmeleri için gereken direnç, cesaret ve demokrasi mücadelesi örnekleri partilerce ve daha sonra toplumca desteklenmelidir. Kadın temsilinde yaşanan sorunlar dikatomik özneleştirme açısından ele alındığında kadınlar, sadece kendileri için eşitlik, özgürlük, demokrasi, uzlaşma, hoşgörü gibi kavramları sağlayabilecek kişileri seçmek değil, aynı zamanda temsil eden olarak karar mekanizmalarında yer almaları gerekmektedir. Yüzyıllardır, kadın temsil sorunu tek bir cinsiyet üzerinden istenilen düzeye getirilememiştir. Kadın temsil sorunu, yerel siyaset açısından da kadın-erkek birlikte ele alınması gereken bir konudur. Bu konu hakkında, kadınların ortak bir duruş sergilemesi ve kendi içlerinde de bir bütünlük sağlamaları, temsil açısından ele alınması gereken bir noktadır.

Kadınlar siyasi tercihlerini kullanmada erkeklerle eşit olarak yer alsa da, temsil aşamasına gelindiğinde bu eşitliğin bozulduğunu ve oran olarak da düştüğünü verilerle görmekteyiz. Kadınlar aktif siyaset içinde buldukları süreçte erkeklerle birlikte parti programlarının geniş kitlelere duyurulabilmesi ve politikalarının ne denli doğru olduğunun anlatılmasında birlikte hareket ederken, politikaların oluşturulması ve uygulama aşamasında temsil sorunu bakımından erkeklerle eşit şartları yakalayamamaktadırlar. Kadınların böylesi bir ataerkil yapıdaki siyasal ortam içinde kendilerine yol açmaları çok kolay gözükmemektedir. Kadınların bu konuda bilinçli, geri adım atan değil mücadele eden ve gereken alanı kendileri için açmaya çalışan kişiler olmaları gerekmektedir. Öncelikle, toplumu modernleştirmek ve ileriye götürebilmek için kadın yerel siyaset içinde olmalıdır. Yerel mal ve hizmette, adalet, fayda, kalite, güvenilirlik ve etkinlik için kadın karar alma süreçlerinde bulunmalıdır. Kadınlar farkındalık yaratmada detaycı ve dikkatli yönleri ile yerel siyasette çok yönlü mal ve hizmetin üretimini sağlayabilirler. Farkındalık, günümüzde her alanda olduğu gibi yerel yönetimler içinde önemlidir. Yerel halkın beklentisi alışlagelen mal ve hizmetin dışında ihtiyaçlara cevap verebilecek üretim ve etkinliğin gerçekleştirilebilmesi için yerel

Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili

karar mekanizmalarında yer alan kadınların tasarımcılık güçlerinden yararlanılarak ileriye götürülebilecektir.

Yerel siyasete katılımında kadın dayanışması, bilgi, yetenek ve tecrübe konusunda olmalıdır. Kadınların, siyaset içinde dayanışma ve paylaşım içinde olmaları gerekmektedir. Kadın temsiline oransal düşüklüğünü, masa başında teoriyi karşılayabilecek çözüm önerileri ile giderilemeyeceği ortadadır. Toplumun genel yapısı içinde aile, sosyal çevre, eğitim kurumları, iş hayatı gibi cinsiyet eşitsizliğine yol açabilecek olgular ortadan kaldırmalı ve bu sorunu kendi dinamikleri içinde yine doğru argümanlarla çözmeleri gerekmektedir. Aileler, başta kadın-erkek ayrımcılığına son vermeli, sosyal çevrede suya atılan bir taş etkisi gibi bunun halkaları çoğalmalıdır. Eğitim kurumları kadın-erkek demeden bilgili, yetenekli, tecrübeli bireylerin uzmanlaştıkları alanda cinsiyete bağlı olmadan başarılı olabileceklerini ortaya koyabilmeleri gerekmektedir. Kendisine yatırım yapabilen, sürekli öğrenmeye açık bireyler yetiştirilmeli, yerel siyaset içinde "kadın-erkek" ayrımı yapılmadan, yerel mal ve hizmetin üretiminde karar mekanizmalarında başarılı olabilecek kişilere yer verilmelidir. Her konuda olduğu gibi yerel temsil konusunda da fırsat eşitliği olmadan, kadının temsil sorununun çözümü olanaklı gözükmemektedir.

KAYNAKÇA

- Adak, H. (2016). Halide Edib ve Siyasal Şiddet. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Anadolu Gazetesi, 02.11.1930, s.3.
- Anadolu Gazetesi, 08.11.1930, s.2.
- Anadolu Gazetesi, 24.11.1934, s.4.
- Anadolu Gazetesi, 02.11.1942, s.2.
- Anayurt Gazetesi, 01.11.1934, s.5.
- Aulette, J.R. ve Wittner, J. (2012). Gendered Worlds. New York: Oxford University Press.
- Beyani, Ş. (2015). Moğol Dönemi İran'ında Kadı. M. Uyar (Çev.) Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Biehl, K. (2012). Örnek Vaka Analizi: İstanbul. A. İçduyu (Ed.), Kentler ve Göç (ss.73-113), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Brenner, J. (2012). Sınıf Siyaseti ve Kadın. D.Yeşilsu (Çev.) İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Bogdanor, V. (1999). Siyaset Bilimi Ansiklopedisi, B. Peker (Çev.) Ankara: Ümit Yayıncılık.

R. Bahar Üste

- Civelek, Y. (2013). Kırmızı Kuşağın Kuramsallığı: Ataerkil Söylem ve Anadolu Kırsalında Kadın. *Doğu-Batı Düşünce Dergisi*, 16(64), 87-123.
- Cott, N.F. (1987). *The Grounding of Modern Feminism*. New York: Vail-Ballou Press.
- Cumhuriyet Gazetesi, 03.11.1930, s.4.
- Cumhuriyet Gazetesi, 06.11.1930, s.1.
- Cumhuriyet Gazetesi, 07.11.1930, s.4.
- Cumhuriyet Gazetesi, 23.11.1930, s.6.
- Cumhuriyet Gazetesi, 11.11.1934, s.2.
- Cumhuriyet Gazetesi, 09.11.1938, s.1.
- Cumhuriyet Gazetesi, 12.11.1938, s.3.
- Cumhuriyet Gazetesi, 11.11.1942, s.1.
- Çakır, S. (1996). *Siyasal Yaşama Katılım Mücadelesinde Türk Kadını. Kadınlar ve Siyasal Yaşam Eşit Hak-Eşit Katılım*. N. Arat (Ed.), İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları, No: 4.
- Çakır, Serpil (2011). *Tarih İçinde Görünürlükten, Kadınların Tarihine: Türkiye’de Kadın Tarihi Yazmak*. N. Akgökçe, (Ed.), Farklı Feminizmler Açısından Kadın Araştırmalarında Yöntem (ss.222-229). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Çaylak, A. (2010). *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Türkiye’de İktidar-Muhalefet İlişkileri*. M.Dikkaya (Ed.), *Osmanlı’dan İki binli Yıllara Türkiye’nin Politik Tarihi* (ss.59-93). Savaş Yayınevi: Ankara.
- Doğan, İ. (2000). *Sivil Toplum*, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dökmen, Z.Y. (2012). *Toplumsal Cinsiyet, Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Dubois, E.C. (1998). *Woman Suffrage And Women’s Rights*. New York and London: New York University Press.
- Dupre, B. (2014). *Gerçekte Bilmeniz Gereken 50 Felsefe Fikri*. E. Gökteke (Çev.) Ankara: Domingo Yayıncılık.
- Erder, S. ve İncioğlu, Semerci N. ve Uyan P. (2015). *Büyükşehir Belediye Meclislerinin Yapısı, İşleyişi ve Yerel Demokrasi: Genel Değerlendirme*, Uyan P. (Ed.), *Yerel Demokrasi Sorunsalı* (ss.273-285). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Freeman, M.A. (1995). *The Human Rights of Women In The Family: Issues and Recommendations For Implementation Of The Women’s Convention*. Peters, J. and Wolper, A. (Ed), *Women’s Rights International Feminist Perspectives Human Rights* (ss.149). New York: Routledge Taylor & Francis Group.

Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili

- Gülmez, F. (2011). Kadın ve Siyaset. Kadına Dair Ekyaz Söyleşileri (ss.51-65). İzmir: Konak Belediyesi Yayınları.
- Gülmez, F. (2011). Modernizm-Postmodernizm ve Kadın Olgusu. Kadına Dair Ekyaz Söyleşileri (ss.151-166). İzmir: Konak Belediyesi Yayınları.
- Habip, B. (2013). Sonradanlık Kavramı İçinde Cinsellik: Freudcu Bir Okuma. D. Arduman. (Ed.), Cinsiyet, Cinsel Kimlik ve Cinsellik(ss.155-161). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Hakimiyet-i Milliye Gazetesi, 10.11.1934, s.2.
- Halkın Sesi Gazetesi, 01.11.1934, s.5.
- Halkın Sesi Gazetesi, 08.11.1934, s.4.
- Halkın Sesi Gazetesi, 05.11.1938, s.1.
- Halkın Sesi Gazetesi, 10.11.1942, s.2.
- Heper, M. (2011). Türkiye'nin Siyasal Hayatı. İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık.
- Hizmet Gazetesi, 16.11.1930, s.1.
- İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü (2011).
<http://www.adrena.com.tr/kader/?p=istatistikler>
- <http://www.bianet.org/bianet/kategori/kadin/-102131/siyasette-daha-cok-kadin-icin-kota-sart-98-ulkede-var>
- <http://www.tuik.gov.tr>. (25.01.2011)
- 2004 Yılında Seçilmiş Kadın Belediye Başkanları (2004). <http://cms2.ka-der.org.tr/images/file/635106274149557109.pdf> (20.04.2004)
- 2009 Yerel Seçim Sonuçları (2009).
<http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2009MahalliIdareler/SecimSonuclari/KazananAdaylarCinsiyet.pdf> (05.05.2009)
- 2014 Mahalli idareler Türkiye Geneli Seçim Sonuçları (2014).
<http://cms2.ka-der.org.tr/images/file/KADER-8MARTKARNE.pdf>.
- Kader'in "Temsilde Kadın-Erkek Eşitliği" Karnesinde Türkiye 7. Kez Sınıfta Kaldı!" (2014). <http://cms2.ka-der.org.tr/images/file/KADER-8MARTKARNE.pdf> (12.04.2014)
- 2014 Yılında Seçilmiş Kadın Belediye Başkanları (2014).
<http://cms2.ka-der.org.tr/images/file/KADER-8MARTKARNE.pdf> (14.05.2014)
- Karal, D ve Aydemir, E. (2011). Türk Siyasetinde Kadın -Çok Oluyoruz!- Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, Sosyal Araştırmalar Merkezi, No:11-05.
- Kerber, L.K. (1980). Woman Of The Republic, Intellect And Ideology In Revolutionary America. USA: TheUniversity of North Carolina Press.

R. Bahar Üste

- Keyman, E.F. (2010). Türkiye Siyasi Tarihi ve Demokratikleşme. M.Dikkaya (Ed.), Osmanlı'dan İkininli Yıllara Türkiye'nin Politik Tarihi (ss.7-23). Ankara: Savaş Yayınevi.
- Kymlicka, W. (2016). Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş. E. Kılıç (Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Milliyet Gazetesi, 15.09.1930, s.2.
- Milliyet Gazetesi, 17.09.1934, s.4.
- Nergiz, N. ve Üçer, N. (2012). Yerel Siyasette Seçil(e)meyen Kadın: 2004-2009 Mart Seçimleri Düzleminde Analitik Bir İnceleme. Çağdaş Yerel Yönetimler, 21(2), 1-25.
- Onbaşı, F.G. (2012). Kadınlar Halk Fırkası: Doğudan Yükselen Işık. Doğu-Batı Düşünce Dergisi, 16(63), 75-93.
- 30 Mart Yerel Seçim Kampanyaları (2014). <http://www.ka-der.org.tr/tr-TR/Page/News/30/yerel-secim-kampanyalari.html?bid=410> (03.03.2014)
- Özkaya, G. (2011). Siyasetin Savurduğu Kadınlar –Kadınların Tercihini Kadınlara Bırakın-. İstanbul: Siyah Beyaz Yayıncılık.
- Özkazanç, A. (2015). Ataerkil Şiddetin Tarihselleştirilmesi: Günümüzde Şiddet Sorunu. B.Yarar (Ed.), Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri (ss.53-79), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Pulur, H. (1994). Olaylar ve İnsanlar. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Sancar Üşür, S. (2012). Siyasal Alanda Cinsiyetçilik ve Kadınların Söylemsel Kuşatılmışlığı. <http://www.politics.ankara.edu.trserpilsanar/05.pdf> (01.06.2016)
- Schick, İ.C. ve Tonak E.A. (2003). Geçiş Sürecinde Türkiye. İstanbul: Belge Yayınları.
- Son Posta Gazetesi, 08.11.1938, s.1.
- Tan Gazetesi, 19.11.1942, s.1.
- Tan, E.M. (1979). Kadın – Ekonomik Yaşamı ve Eğitimi-. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Taylor, S. (2012). 30 Saniye'de Siyaset. M.C. Yalçınan (Çev.) İstanbul: Caretta Kitapları.
- Toprak, B. (2009). Türkiye'de Farklı Olmak. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Ulus Gazetesi, 10.09.1942, s.4.
- Ulus Gazetesi, 10.11.1942, s.5.
- Üste, R.B. (2006). Tek Partili Dönemde Yerel Seçimler -1930-1934-1938-1942. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.

Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili

- Üste, R.B. (2016). 21. Yüzyıl Türkiye'sinde Kadınlar ve Siyasetin Paradoksları Çözümler ve Öneriler. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Wedel, H. (2013). Siyaset ve Cinsiyet. C. Kurultay (Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Vakit Gazetesi, 06.11 1930, s.3.
- Yeni Sabah Gazetesi, 11.11.1938, s.2.
- Yerel Yönetimlerde Kadın (2004). <http://www.ka-der.org.tr/tr-TR/Page/News/2729/pdf> (12.04.2004)
- Yerel Yönetimlerde Kadın (2009). <http://www.ka-der.org.tr/tr-TR/Page/News/2729/pdf> (18.04.2009)
- Yerel Yönetimlerde Kadın (2014). <http://www.ka-der.org.tr/tr-TR/Page/News/2729/pdf> (25.04.2014)
- Zihnioğlu, Y. (2013). Kadınsız İnkılap, Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği. İstanbul: Metis Yayıncılık, www.ka-der.org.tr/tr-TR/Page/News/30/yerel-secim-kampanyalari.html?bid=410
- www.cms2.ka-der.org.tr/images/file/635106274149557109.pdf (26.04.2014)